

DR HAB. JANINA OSZAST
1908—1986

Dnia 9 października 1986 roku zmarła Janina Celina Oszast, doktor nauk przyrodniczych (1962), doktor habilitowany z zakresu botaniki w dziedzinie paleobotaniki (1973), długoletni adiunkt Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, jeden z najwybitniejszych polskich palinologów.

Urodzona 2 lutego 1908 roku w Krakowie, studiowała w latach 1927—1934 na Wydziale Filozoficzno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1932 roku została członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Początkowo pracowała jako nauczycielka biologii w Gimnazjum SS Urszulanek w Krakowie. Z chwilą

wybuchu wojny kontynuowała pracę nauczycielską w tajnych gimnazjach krakowskich. Jednocześnie pracowała społecznie w Patronacie Opieki nad Więźniami oraz w Radzie Głównej Opiekuńczej (RGO), ale przede wszystkim, jako żołnierz Armii Krajowej (pseud. Jula, Janka) brała udział w walce z okupantem. Jej działalność podczas wojny została wysoko oceniona, dowództwo AK nadało Jej stopień kapitana, Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami oraz Krzyż Walecznych I i II stopnia.

Po zakończeniu wojny pracowała, tylko przez krótki czas, jako asystentka w Zakładzie Farmakognozji UJ, gdyż w 1946 roku została aresztowana. Nadeszły tzw. czasy stalinowskie. Dwukrotnie sądzona, spędziła w więzieniach w sumie prawie 5 lat. Wyszła na wolność, warunkowo zwolniona, pod koniec 1954 roku i długi czas nie mogła otrzymać pracy. W końcu została zatrudniona jako pracownik inżyniersko-techniczny w Karpackiej Stacji Terenowej w Krakowie, podległej Centralnemu Urzędowi Geologicznemu w Warszawie. Nastąpiło to dzięki staraniom profesora W. Szafera, który włączył ją do grona swoich uczniów i współpracowników. Za okazaną Jej pomoc w tak trudnych czasach, a także za umożliwienie podjęcia i kontynuowania pracy badawczej, pozostała Profesorowi na zawsze wdzięczna, czczyła pamięć swojego Mistrza, wybitnego uczonego i wielkiej miary człowieka — do końca życia.

W roku 1956 przeszła na etat adiunkta w Zakładzie Paleobotaniki Instytutu Botaniki PAN, na którym pracowała do czasu przejścia na emeryturę w roku 1978. Mimo ukończonych 70 lat życia systematycznie przychodziła do Zakładu, pracując nadal aż do stycznia 1984 roku, kiedy ciężko zachorowała. Dwa dni przed śmiercią została odznaczona medalem im. profesora Władysława Szafera, nadanym długoletnim i zasłużonym pracownikom podczas uroczystej Sesji Jubileuszowej dn. 7.10.1986 r. z okazji 100-lecia urodzin profesora Szafera i 30-lecia istnienia Instytutu Botaniki PAN w Krakowie.

Janina Oszaśt była autorką 13 publikacji naukowych, współautorką 6, w 4 pracach innych autorów były publikowane jej diagramy palinologiczne (szczegółowa bibliografia w Acta Palaeobot. 28, 1989). Od początku swojej pracy naukowej była wszechstronnym palinologiem, nie ograniczającym się tylko do jednego okresu stratygraficznego, była doskonałym i odkrywczym metodykiem (pierwsza w Polsce zastosowała kwas fluorowodorowy w analizie pyłkowej), świetnym znawcą światowej literatury paleobotanicznej, a zwłaszcza palinologicznej. Rozpoczęła swoje badania od plejstocenu i holocenu Polski północnej (Ziemia Dobrzyńska), wyróżniając w spektrach pyłkowych po raz pierwszy liczne taksony roślin, zwłaszcza zielnych, wcześniej nie oznaczanych. Oznaczenie, pierwsze w Europie, ziarna pyłku *Ephedra* w osadach glacialnych ostatniego zlodowacenia niestety nie zostało opublikowane. Wyróżniła ziarna pyłku roślin synantropijnych, i jako pierwsza w Polsce zwróciła uwagę na ich znaczenie dla odtwarzania historii osadnictwa ludzkiego i wpływu człowieka przedhistorycznego na roślinność.

W latach późniejszych kontynuowała również badania osadów czwartorzędowych, ale przede wszystkim poświęciła się studiom nad trzeciorzędem Polski południowej. Był to Jej najważniejszy wkład w naukę: odtworzenie historii roślinności i klimatu oraz ustalenie stratygrafii neogenu na obszarze Podhala. Opraco-

wanie palinologiczne profilu z Mizernej koło Czorsztyna z lat pięćdziesiątych było pierwszym opracowaniem paleobotanicznym, które rzuciło światło na problem granicy pliocenu i plejstocenu. Zawierało ono charakterystykę granicy trzecio- i czwartorzędu, nawiązującą do początkowych wówczas badań nad tym zagadnieniem prowadzonych równocześnie w Europie środkowej.

Do polskich badań w zakresie palinologii trzeciorzędu wprowadziła w latach pięćdziesiątych stosowanie systemu naturalnego taksonów ziarn pyłku, co pozwalało nie tylko na wnioski stratygraficzne (jak to jest w przypadku systemu opartego na cechach budowy sporomorf), ale także na scharakteryzowanie kopalnych zbiorowisk roślinnych w nawiązaniu do zmian klimatycznych, opisanie ówczesnej szaty roślinnej i jej przemian.

Późniejsze badania osadów z obszaru Podhala, z odkrywek w Hubie, Krościenku, głębokich wierceń na Domańskim Wierchu i w Czarnym Dunajcu, były równie cenne dla dalszego postępu badań nad neogenem Europy. Zostały one zamknięte syntezą pt. „Roślinność Podhala w neogenie Karpat Zachodnich”, napisaną wspólnie z L. Stuchlikiem (1977), w której określono najważniejsze etapy rozwoju roślinności na tym obszarze oraz wyznaczono granicę miocenu i pliocenu.

Była autorką pierwszych opracowań paleobotanicznych z terenu Mongolii Zachodniej i Południowej, w których zrekonstruowała roślinność stepową i półpustynną w czwartorzędzie Mongolii.

Oprócz prac publikowanych i tych, które pozostały w archiwach, była autorką bardzo licznych ekspertyz i to zarówno pojedynczych prób jak i całych profili. Wykonywała je dla różnych placówek naukowych i instytucji przemysłowych, dla wszystkich koleżanek i kolegów, którym były potrzebne wyniki analizy pyłkowej. Czyniła to z wielkim nakładem czasu i ogromną pracowitością. Była niezwykle sumienna i obowiązkowa, zawsze dzieliła się chętnie swoimi wynikami i doświadczeniem.

Brała żywy udział w życiu naukowym Zakładu Paleobotaniki i całego polskiego środowiska paleobotanicznego, w zjazdach Pol. Tow. Bot. i konferencjach krajowych, kilkakrotnie także w międzynarodowych (1961, 1967, 1975). Od 1952 roku przez 26 lat była sekretarzem Seminariów Paleobotanicznych w Zakładzie. Szczególnie lubiła wyjazdy terenowe. Ostatni raz była w terenie w 1982 roku, towarzysząc grupie trzeciorzędowej z Zakładu Paleobotaniki i pomagając w zbieraniu materiałów do badań w Kopalni Węgla Brunatnego w Bełchatowie.

Dwukrotnie, w roku 1958 i 1977, za wyniki swoich badań, została wyróżniona nagrodą naukową II Wydziału Nauk Biologicznych PAN. W 1974 r. otrzymała za tajne nauczanie podczas okupacji Złotą Odznakę Związku Nauczycielstwa Polskiego, którego była członkiem w latach 1945—1980. W roku 1978 została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi. Była członkiem Komisji Paleogeografii Czwartorzędu przy Krakowskim Oddziale PAN.

Była człowiekiem ogromnie twardym i wymagającym w stosunku do siebie, z pozoru surowa i ostra, pełna życzliwości, delikatności i tolerancji w stosunku do bliźnich. W życiu i pracy bardzo uczynna, wspaniałomyślna, bezgranicznie lojalna, mądra i niezależna, była Panią pełną osobistego uroku i godności.

W zakończeniu przytoczę słowa, wypowiedziane nad jej trumną w dniu pogrzebu na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie, gdzie została pochowana w grobowcu rodzinnym. „Dwie cechy Jej niezwyklej osobowości były szczególnie uderzające. Jedna — to było przekonanie, że Ojczyzna to jest wielka Sprawa, nasza wspólna Sprawa, a druga — to przekonanie, że Nauka jest fascynującą przygodą ducha ludzkiego na drogach poszukiwania Prawdy. Pomimo bardzo ciężkich losów życia — zachowała entuzjazm, świeżość spojrzenia, optymizm i głęboką wiarę w sens pracy budującej gmach Nauki i poszerzającej sferę wolności. Surowa wobec siebie — w stosunku do innych umiała wspaniale łączyć bezinteresowną życzliwość ze stawianiem wysokich wymagań jeśli chodzi o etykę zawodową i społeczną”.

Ewa Zastawniak